

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В період глобальних технологічних зрушень зростає роль сфери вищої освіти у відтворенні новітніх технологічних укладів та примноженні людського капіталу, без формування і розвитку яких ні країна, ні її окремі регіони не можуть посісти належного місця в існуючій системі міжнародного поділу праці та забезпечити достатній рівень стійкості економічної динаміки, конкурентоспроможності у світових рейтингах та сталого розвитку.

Аналізуючи сучасні тенденції еволюції освітньої системи як складової соціально-економічного розвитку України, необхідно відзначити, що освітній простір не є винятком із сукупності сфер, які потрапляють під вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів. Загострення конкурентної ситуації на ринку освітніх послуг обумовлює підвищення вимог до освітньої та іншої діяльності ВНЗ й визначає актуальність завдання відновлення потенціалу національної системи вищої освіти, підвищення рівня її економічної безпеки.

Аналіз наукової літератури показав, що вища освіта, як суттєвий чинник забезпечення конкурентоспроможності й економічної безпеки країни, є найбільш вразливою ланкою для викликів глобалізації та внутрішніх загроз. Це обумовлює необхідність дослідження чинників економічної безпеки та розробки відповідної стратегії, результатом реалізації якої буде забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної системи вищої освіти в сучасних соціально-політичних та економічних умовах, враховуючи глобальні, національні та регіональні аспекти. Проведені дослідження дозволяють сформулювати гіпотезу про те, що глибокі та широкомасштабні економічні, політичні та соціальні трансформації, які викликані як науково-технічним прогресом, так і системними й структурними перетвореннями, обумовлюють необхідність застосування системного підходу до вирішення завдань

забезпечення стійкого функціонування та стратегічного розвитку національної системи вищої освіти як однієї з провідних складових національної безпеки та сталого розвитку України.

Аналіз сучасних тенденцій та закономірностей розвитку освітньої системи в умовах глобальних викликів дозволяє зробити висновок про наявність взаємозв'язку між економічною безпекою та конкурентоспроможністю вищої освіти загалом та окремих вищих навчальних закладів як суб'єктів освітнього процесу, зокрема.

За результатами проведених досліджень визначено чинники загострення ситуації на ринку освітніх послуг, наслідком яких є зниження конкурентоспроможності та рівня економічної безпеки ВНЗ, серед яких: укрупнення ВНЗ за рахунок об'єднання декількох з метою збільшення ринкової частки та підвищення рейтингу внаслідок приєднання другорядного ВНЗ до лідера; несприятлива демографічна ситуація, наслідком якої є зменшення кількості абітурієнтів, та повільне зростання попиту на освітні послуги; диспропорція в тенденціях зміни кількості закладів I-II і III-IV рівнів акредитації та, як наслідок, випускників; зниження купівельної спроможності населення, що призводить до зміни попиту на освітні послуги; зростання витрат на вихід з ринку та зміцнення вхідних бар'єрів; входження України в Європейський освітній і науковий простір та, як результат, конкуренція із зарубіжними ВНЗ. До економічних чинників, які потрапляють до групи небезпек за впливом на рівень економічної безпеки та визначають перспективи розвитку вищої освіти необхідно віднести [1]: недостатній рівень фінансового забезпечення закладів вищої освіти та, як наслідок, зниження обсягів і якості ресурсів (матеріальних, фінансових і трудових); матеріально-технічна база ВНЗ, яка характеризується високим рівнем зношеності основних засобів, унеможлиблює проведення наукових досліджень на сучасному рівні та позначається на кваліфікаційних характеристиках випускників; недостатній рівень інвестування в поліпшення матеріально-технічної бази, інформатизацію освіти та інноваційний розвиток ВНЗ; низький рівень оплати праці працівників

вищої кваліфікації у ВНЗ та, як наслідок, зниження рівня якісного складу науково-педагогічних працівників через плінність кадрів; регіональні диспропорції у фінансуванні підготовки студентів в різних регіонах України.

Визнання вирішальної ролі вищої освіти для перебудови економіки України на інноваційних засадах, переходу до вищих технологічних укладів на основі розвитку науки і техніки, примноження людського капіталу та сталого розвитку обумовлює необхідність розробки загальної концепції забезпечення економічної безпеки національної економіки на основі максимального використання потенціалу системи вищої освіти з урахуванням вимог сучасності. В основі економічної безпеки національної системи вищої освіти лежить економічна безпека окремих вищих навчальних закладів, яка є результатом реалізації відповідної стратегії на різних рівнях задля стійкого розвитку та конкурентоспроможності як системи вищої освіти в цілому, так і її окремих складових.

Зазначене дозволяє зробити висновок про необхідність створення механізму протидії загрозам і небезпекам розвитку вищої освіти як системи, основними з яких визначено: зниження конкурентоспроможності національних ВНЗ, відтік абітурієнтів і науково-педагогічних працівників за кордон, втрата потенціалу наукових шкіл, падіння престижу професій науковця та педагога, недофінансування закладів вищої освіти, погіршення демографічної ситуації та соціально-економічні потрясіння. Важливою складовою цього механізму є державна політика щодо розвитку та модернізації системи освіти в цілому та вищої освіти зокрема з метою підвищення конкурентоспроможності ВНЗ як на національному, так і міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Вахович І.М. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І.М. Вахович, Л.І. Ішук, С.О. Пиріг // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 1(151). – С. 63-69.